ПРОЦЕСУАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ТА РІВНІСТЬ ПРАВ СТОРІН У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ СУДІ

ЛИСИК Володимир Михайлович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID: 0000-0003-2110-9825

СІРКО Андрій Анатолійович - старший викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу Національна академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

ORCID: 0000-0002-8714-8221

DOI: https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2025.2.62

Статтю присвячено критичному аналізу фундаментальної суперечності у функціонуванні МКС: розриву між de jure гарантіями процесуальної справедливості та de facto реальністю їх імплементації. Легітимність МКС залежить від сприйняття справедливості процесу, центральним елементом якого є принцип «рівності прав сторін» (equality of arms).

Автори стверджують, що в умовах гібридно-змагальної системи МКС, яка характеризується глибокою структурною асиметрією, цей принцип не може тлумачитися формально. Існує величезна диспропорція у ресурсах між Офісом Прокурора та стороною захисту. Тут формальна рівність неминуче призводить до субстантивної несправедливості.

Тому, як доводиться у статті, «equality of arms» у рамках Римського статуту має розглядатися як мандат на «позитивні дії» (positive action) - набір активних, корекційних зобов'язань з боку Суду та Офісу Прокурора для виправлення цього фундаментального дисбалансу.

Римський статут закріпив цей мандат через тріаду корекційних механізмів: 1) Режим розкриття доказів (Прокурор має позитивний обов'язок (affirmative duty) розкривати виправдувальні докази (ст. 67(2)); 2) Обов'язок розслідування (ст. 54(1)(а) вимагає від Прокурора «однаково розслідувати як обтяжуючі, так і виправдувальні обставини»); 3) Правова допомога та переклад (Гарантії (ст. 67(1)(d), (f)), покликані забезпечити реальну можливість на захист, ґрунтуючись на «принципі еквівалентності» ресурсів).

Однак, цей прогресивний підхід de jure стикається з жорсткою реальністю de facto, де інституційні та бюджетні обмеження систематично нівелюють ці гарантії.

Наслідки цього розриву є катастрофічними. Провали у гучних справах (як у справі Lubanga) є симптомами структурної проблеми. Коли захист є структурно слабким, він стає залежним від добросовісності Офісу Прокурора у виконанні обов'язків за ст. 54, але система не створює стимулів для такого виконання.

У висновку стверджується, що МКС, створений для виправлення помилок ad hoc трибуналів, через структурні провали прийшов до того ж результату: зведення принципу рівності до формальності. Цей розрив ставить під загрозу не лише права обвинувачених, але й фундаментальну легітимність Суду.

Ключові слова: Міжнародний кримінальний суд (МКС), рівність, equality of arms, процесуальна справедливість, позитивні дії, інституційна нерівність, Офіс Прокурора, розкриття доказів, виправдувальні докази, Римський статут, система правової допомоги, справа Lubanga.

Легітимність міжнародного кримінального судочинства, особливо в інституціях з глобальними амбіціями, а саме Міжнародний кримінальний суд (МКС), дедалі більше залежить не лише від досягнення субстантивної справедливості (засудження винних),

але й від суворого дотримання стандартів процесуальної справедливості. Сприйняття справедливості процедур є ключовим для авторитету Суду, легітимність якого постійно ставиться під сумнів. Центральним елементом цієї справедливості є принцип «рівності прав сторін» (equality of arms).

Актуальність дослідження зумовлена глибокою та іманентною асиметрією у структурі МКС. Існує фундаментальний дисбаланс між ресурсами, мандатом та інституційним статусом Офісу Прокурора (ОП) та можливостями сторони захисту. У цих умовах просте застосування формальної рівності неминуче призводить до субстантивної несправедливості, ставлячи обвинуваченого у «суттєво невигідне становище». Це створює нагальну наукову та практичну проблему: як забезпечити реальну, а не декларативну, змагальність. Дослідження набуває особливої ваги у світлі серйозних процесуальних збоїв у ключових справах МКС (як-от *Lubanga* та *Ruto*), які стали прямим наслідком цього дисбалансу та нездатності системи його компенсувати.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблема процесуальної нерівності в міжнародному кримінальному судочинстві є предметом активної наукової дискусії. Дослідження розвиваються у трьох основних напрямках. По перше, аналіз *de jure* механізмів та їх тлумачення: цей напрямок представлений працями Кай Амбос (Kai Ambos), Анія Салінас Серда (Ania Salinas Cerda). По друге, критика інституційної (структурної) асиметрії. Цим займалися Метью Каталло (Matthew Catallo), який зазначає, що проблема полягає у відсутності в захисту «інституційної автономії». Цю думку відстоює і Дуглас Гілфойл (Douglas Guilfoyle). Третій напрямок - це фінансова та політична критика (бюджетна асиметрія), який грунтується на звітах МКС та низки неурядових організацій. Проте, комплексна праця присвячена цій проблемі є відсутня. Саме цією статею ми спробуємо заповнити цю прогалину.

Метою статті є обґрунтування тези, що принцип «*equality of arms*» у МКС, з огляду на іманентну структурну асиметрію, має тлумачитися як мандат на «позитивні дії» (*positive action*). Це вимагає аналізу генеалогії принципу, інструментів Римського статуту (зокрема ст. 54 та 67) , та критичної оцінки розриву між *de jure* гарантіями та *de facto* практикою Суду.

Виклад основного матеріалу

У сучасному міжнародному кримінальному праві легітимність судового процесу залежить не лише від досягнення субстантивної справедливості, тобто засудження винних, але й від суворого дотримання процесуальної справедливості. Процесуальна справедливість, на відміну від дистрибутивної, стосується «справедливості самої процедури», забезпечуючи, що норми, принципи та правила застосовуються неупереджено у кожній конкретній справі. Для таких інституцій, як Міжнародний кримінальний суд, чия легітимність постійно ставиться під сумнів [3, 7, 9] сприйняття справедливості процедур є не менш важливим, ніж самі вироки. Центральним елементом цієї процесуальної справедливості є принцип «рівності прав сторін» (equality of arms). Однак у гібридно-змагальній системі МКС, що характеризується глибокою та іманентною структурною асиметрією, цей принцип не може тлумачитися лише як пасивне право на формальну рівність. Існує величезна диспропорція між Офісом Прокурора (ОП), який є постійним, добре фінансованим органом Суду і налічує кілька сотень співробітників, включно з власними аналітиками, слідчими і експертами, та стороною захисту, яка часто є окремим обвинуваченим, що повністю залежить від зовнішньої фінансової та інституційної підтримки. У цьому контексті формальна рівність неминуче призводить до субстантивної несправедливості. Таким чином, ця стаття стверджує, що принцип «*equality of arms*» у рамках Римського статуту має розглядатися як мандат на *позитивні дії* (*positive action*) - набір активних, корекційних зобов'язань з боку Суду та Офісу Прокурора, спрямованих на виправлення цього фундаментального дисбалансу та забезпечення реальної, а не лише номінальної, можливості обвинуваченого на захист.

Щоб обґрунтувати цю тезу, необхідно простежити генеалогію принципу від його джерел у юриспруденції Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), проаналізувати його свідому трансформацію у практиці МКС на противагу трибуналам *ad hoc*, детально дослідити конкретні інструменти «позитивних дій», закріплені у Римському статуті та, зрештою, критично оцінити як інституційні та бюджетні реалії *de facto* систематично ставлять під сумнів цей принцип *de jure*.

Загальновідомо, що концептуальне коріння принципу *«equality of arms»* лежить у статті 6 Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ), яка гарантує право на справедливий судовий розгляд. У юриспруденції Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) цей принцип визнається як «невід'ємна риса справедливого судового розгляду» (*inherent feature of a fair trial*). Хоча ст. 6(3) перелічує конкретні права обвинуваченого, ЄСПЛ розглядає ст. 6 загалом, вважаючи гарантії п. 3 складовими елементами загальної концепції справедливого суду, викладеної у пункті 1 [5; p. 35.].] Фундаментальний критерій, вироблений ЄСПЛ, полягає в тому, що кожній стороні у кримінальному або цивільному процесі «має бути надана розумна можливість представити свою справу... за умов, які не ставлять її у *суттєво невигідне становище* (*substantial disadvantage*) по відношенню до її опонента». Це гнучкий, порівняльний стандарт, який Суд застосовує для оцінки справедливості провадження в цілому. Він не вимагає абсолютної рівності, але наполягає на процедурному балансі.

Прикладом такого застосування є справа *Dombo Beheer B.V. v. Нідерланди*. У цій цивільній справі спір стосувався усної угоди, свідками якої були лише дві особи: керуючий директор компанії-заявника та менеджер банку-відповідача. Національні суди, дотримуючись правила, що сторона не може бути свідком у власній справі, відмовили у заслуховуванні директора компанії, але водночас дозволили менеджеру банку давати свідчення як свідку, а не як представнику сторони. ЄСПЛ встановив, що це створило дисбаланс; компанія-заявник була «поставлена у суттєво невигідне становище», що становило порушення ст. 6(1). Цей приклад нерозривно пов'язаний з гарантією ст. 6(3) (b) щодо «достатнього часу та можливостей» (*adequate time and facilities*) для підготовки захисту. Ці «можливості» тлумачаться як гнучке положення, що охоплює доступ до матеріалів справи та, що найважливіше, адекватне розкриття доказів з боку обвинувачення. Таким чином, стандарт ЄСПЛ забезпечує фундаментальну основу: справедливість вимагає процедурного балансу, а будь-яка асиметрія, що створює «суттєву невигоду», є неприпустимою. Проте, як стає очевидним, контекст міжнародного кримінального провадження, з його іманентною асиметрією ресурсів, вимагає більшого, ніж просто *запобігання* невигідному становищу; він вимагає *активного надання* можливостей, яких у обвинуваченого інакше б не існувало.

Потреба у більш активній, орієнтованій на захист моделі, стала трагічно очевидною внаслідок досвіду Міжнародних кримінальних трибуналів для колишньої Югославії (МКТЮ) та Руанди (МКТР). Ці трибунали *ad hoc* застосовували «більш ліберальне тлумачення» принципу рівності сторін, що на практиці виявилося згубним для захисту. У справі *Aleksovski* Судова палата МКТЮ дійшла висновку, що «важко уявити як судовий розгляд можна вважати справедливим, де обвинуваченому надаються переваги на шкоду обвинуваченню понад суворе дотримання цих фундаментальних гарантій» [14; para 42]. Ця логіка, що дозволяла Прокурору посилатися на *«equality of arms»* нібито від імені «міжнародного співтовариства», була продуктом концептуальної помилки: вона прирівнювала Прокурора, який є стороною процесу, до нейтрального представника правосуддя, ігноруючи реальні матеріальні та інституційні недоліки захисту. Хоча у справі *Tadić* Апеляційна палата визнала, що принцип рівності сторін між прокурором та обвинуваченим у кримінальному процесі лежить в основі гарантії справедливого судового розгляду [10; paras 52-56], на практиці, юриспруденція *ad hoc* трибуналів характеризувалася досить примхливим застосуванням цього принципу, що призводило до судового нехтування реальними проблемами, з якими стикався захист, і перетворюва-

ло принцип на декларативний. Розробники Римського статуту, створюючи МКС, врахували цей негативний досвід.

Хоча Римський статут прямо не містить фрази *«equality of arms»*, цей принцип наскрізно проходить через «мінімальні гарантії», надані обвинуваченому у статті 67. Практика МКС демонструє величезний крок вперед у тлумаченні цього принципу, що характеризується двома ключовими відходами від моделі, яка застосовувалася Трибуналами *ad hoc*. По-перше, Судді МКС застосовують більше підхід, що враховує більше нюансів, розрізняючи загальну справедливість для всіх учасників та специфічні права захисту. Найважливіше те, що МКС чітко визнав, що принцип рівності сторін надається виключно захисту [8; p. 417-18.]. Це підтверджується, наприклад, рішенням у справі *Katanga*, де Судова палата II відхилила аргумент Прокурора про «взаємний» характер зобов'язань щодо розкриття доказів. Палата зазначила, що «режим розкриття доказів... не передбачає взаємного режиму» [11; para 36], оскільки сторона обвинувачення несе тягар доказування та має унікальні обов'язки, зокрема, за ст. 54. По-друге, МКС встановив вищий стандарт тлумачення. У ключовому рішенні у справі *Lubanga* Судова палата підкреслила, що мінімальні гарантії ст. 67, зокрема фраза «у повній рівності», повинні *тлумачитися* в спосіб щоб забезпечити, наскільки це можливо, рівне становище сторони захисту із стороною обвинувачення, з метою повного захисту права обвинуваченого на справедливий судовий розгляд»[13; para 54]. Палата також підтвердила, що метою є гарантувати, аби захист не був «поставлений у суттєво невигідне становище[13para 58]. Цей судовий мандат на тлумачення є не просто риторикою; це чітка вказівка Палатам активно використовувати інструменти Статуту для виправлення дисбалансу, по суті, кодифікуючи підхід «позитивних дій».

Цей мандат на «позитивні дії» закріплений у конкретних корекційних механізмах Римського статуту, які формують тріаду інструментів, що надають зміст принципу *«equality of arms»*. Першим і найбільш фундаментальним стовпом є режим розкриття доказів, який виходить далеко за межі пасивного обміну матеріалами. Стаття 67(2) Римського статуту накладає на Прокурора *позитивний обов'язок* (*affirmative duty*) якомога швидше розкривати захисту докази,... які, на його думку, свідчать або схильні свідчити про невинуватість обвинуваченого, пом'якшувати його провину або... можуть вплинути на довіру до доказів обвинувачення. Це зобов'язання щодо «виправдувальних доказів» є наріжним каменем права на захист. Ще більш радикальним є зобов'язання за ст. 54(1)(a), яка вимагає від Прокурора «однаково розслідувати як обтяжуючі, так і виправдувальні обставини». Цей унікальний механізм, розроблений спеціально для «зменшення нерівності (особливо в ресурсах) між обвинуваченням і захистом», теоретично перетворює Офіс Прокурора зі звичайного супротивника на квазі-нейтрального слідчого, зобов'язаного шукати істину, в тому числі й ту, що є вигідною для захисту. Апеляційна палата МКС підкреслила, що «процес розкриття доказів є суттєвим для забезпечення справедливості провадження та дотримання прав захисту, зокрема принципу рівності сторін».

Другим стовпом є система правової допомоги. Визнаючи, що більшість обвинувачених у МКС не мають коштів для оплати складного міжнародного захисту, ст. 67(1)(d) гарантує право на «призначення йому захисника... у будь-якому випадку, коли цього вимагають інтереси правосуддя, і безоплатно... якщо обвинувачений не має достатніх коштів». МКС запровадив інноваційну систему правової допомоги, яка адмініструється Секретаріатом і покликана не просто надати адвоката, а й забезпечити якість цього захисту. В основі цієї системи лежить «принцип еквівалентності» (*principle of equivalence*), який вимагає, щоб гонорари та ресурси, що надаються захисту, були зіставними з ресурсами Офісу Прокурора, підтримуючи таким чином баланс сторін. Третім, і не менш важливим, є право на переклад та тлумачення. Стаття 67(1)(f) гарантує обвинуваченому право «користуватися безоплатною допомогою компетентного перекладача і такими перекладами, які є необхідними для дотримання вимог справедливості». У багатомовному середовищі МКС, де провадження

можуть відбуватися мовами, незрозумілими для обвинуваченого, це право є ключовим. Воно активує всі інші гарантії: право бути «негайно і докладно поінформованим» про обвинувачення (стаття 67(1)(a)) втрачає сенс без перекладу, а здатність ефективно готувати захист (стаття 67(1)(b)) безпосередньо залежить від розуміння доказів та провадження.

Ці три стовпи утворюють взаємозалежну систему процесуальної справедливості: правова допомога забезпечує участь адвоката, переклад дозволяє цьому адвокату спілкуватися з клієнтом та розуміти Суд, а режим розкриття доказів надає адвокату матеріали для роботи. Збій в одній із цих систем «позитивних дій» - наприклад, нездатність Прокурора розкрити виправдувальні докази призводить до колапсу всієї архітектури принципу.

Однак, цей підхід *de jure* стикається з реальністю *de facto*, де інституційні та бюджетні обмеження систематично ставлять під сумнів механізми «позитивних дій», призначені для захисту обвинуваченого. Перша і найбільш фундаментальна проблема - це інституційна асиметрія. Офіс Прокурора є офіційним органом Суду, наділеним повною незалежністю та значним інституційним впливом [4; p. 418-419]. Захист, навпаки, не має такого статусу. Хоча створення Бюро громадських адвокатів для захисту[17; с. 31] (Office of Public Counsel for the Defence) було спробою покращити ситуацію, він *не є* «повністю незалежним органом захисту». Натомість, Офіс Прокурора є «підрозділом Секретаріату» (*Registry*), що ставить його у підпорядковане становище. Це створює «структурну нерівність», оскільки захист, на відміну від Прокурора, не має «інституційного голосу». Як зазначено у звіті IBAHRI за 2011 рік, ключові проблеми захисту пов'язані з труднощами, пов'язаними з відсутністю інституційного статусу захисту.[6; P. 32–34]. Хоча науковці та Міжнародна асоціація юристів (IBA) висловлювали підтримку ідеї створення захисту як п'ятого, незалежного органу Суду для інституційного відображення рівності сторін, стверджуючи, що для виправлення цієї структурної нерівності «слід серйозно розглянути питання про створення захисту як п'ятого органу МКС», ця пропозиція так і не була реалізована. Як наслідок, зазначає Метью Каталло, хоча МКС частково інституціоналізував захист, він «позбавлений змістовної інституційної автономії» і потребує «серйозної спроби надати... фактичної незалежності» [4; p. 431-432.].

Друга проблема - це фінансова нерівність. Хоча юриспруденція МКС, подібно до практики *ad hoc* трибуналів, стверджує, що рівність сторін «не обов'язково означає матеріальну рівність володіння однаковими фінансовими та/або особистими ресурсами», на практиці дефіцит ресурсів іноді робить захист менш ефективним. Бюджет МКС на правову допомогу є мізерним. Як зазначено у «Звіті про оцінку системи правової допомоги МКС» (так званий «Звіт Роджерса»), бюджет на правову допомогу захисту становив «менше 10% бюджету, виділеного Офісу Прокурора» і в середньому лише близько «3.25% від загального бюджету Суду»[15; p. 17-18]. Це не просто технічний недогляд, а результат свідомої політики, яку аналітики охарактеризували як «бюджетну інструменталізацію» (*budgetary instrumentalisation*) міжнародного правосуддя.[16]. Держави-учасниці, особливо найбільші фінансові донори, виступали проти ініціатив Прокурора щодо збільшення базового бюджету... і наполягали на політиці «нульового номінального зростання» (*zero-nominal growth*). Таке хронічне «недофінансування розслідувань захисту» є прямим наслідком політичних рішень Асамблеї держав-учасниць [2].

Третя проблема - це провал самої системи правової допомоги у дотриманні принципів. Система мала функціонувати на основі «принципу еквівалентності», забезпечуючи «рівну оплату за рівну працю» для залучення кваліфікованих юристів. Однак, як свідчать судові подання захисту та аналітичні звіти, Секретаріат *відмовляється* застосовувати цей принцип. Він не «прив'язує» гонорари команд захисту до еквівалентних посад в Офісі Прокурора, використовуючи застарілі розрахунки і порушуючи принципи, раніше схвалені самою Асамблеєю держав-учасниць. «Звіт Роджерса» прямо попереджав, що таке недофінансування є «хиб-

ною економією» (*false economy*), оскільки існує «мінімальний рівень правової допомоги, нижче якого висококваліфіковані адвокати перестануть брати справи», що зрештою призведе до неефективних процесів та вищих витрат [15; p.9]. Таким чином, політична воля держав-учасниць, що виражається через бюджетне вето, та адміністративний опір Секретаріату створюють непереборний *de facto* бар'єр, який зводить нанівець *de jure* гарантії «позитивних дій».

Прірва між *de jure* обіцянкою «позитивних дій» та *de facto* реальністю інституційного та фінансового виснаження захисту неминуче призвела до серйозних збоїв у роботі Суду. Ці збої - не просто окремі помилки, а симптоми глибокої структурної хвороби. Першим і найгучнішим попереджувальним сигналом стала справа *Prosecutor v. Lubanga*. Провадження було призупинено 13 червня 2008 року, оскільки Судова палата I дійшла висновку, що Офіс Прокурора не розкрив захисту «потенційно виправдувальні докази», отримані від Організації Об'єднаних Націй та інших джерел інформації на умовах конфіденційності відповідно до ст. 54(3)(е). Палата встановила, що «процес судового розгляду був порушений до такої міри, що тепер неможливо зібрати воєдино складові елементи справедливого судового розгляду», і що ця нездатність Офісу прокурора виконати свої зобов'язання позбавила Томаса Лубангу можливості отримати справедливий судовий розгляд і порушила його права за ст. 67 [12; p. 94.]. Захист, не маючи власних ресурсів для паралельного розслідування, надто покладався на добросовісність сторони обвинувачення. Тоді судова палата змушена була піти на радикальний крок - призупинення провадження (*stay of proceedings*). Це було *sui generis* визнання того, що в системі процесуальних гарантій МКС, де захист є структурно слабким, відмова Офісу Прокурора виконувати свої «позитивні обов'язки» (за статтями 54 та 67(2)) робить справедливий суд неможливим.

На жаль, справа *Lubanga* не була винятком. У справі *Prosecutor v. Ruto and Sang* захист знову зіткнувся з масовим нерозкриттям доказів. Судова палата встановила, що сторона обвинувачення не розкрила захисту щонайменше «212 документів, що містили виправдувальні докази». Палата охарактеризувала дії Офісу Прокурора не як помилку, а як «масове та серйозне зловживання» (*wholesale and serious abuse*) [1; p. 346]. Подібні звинувачення у провалах розкриття доказів (*disclosure failings*) лунали і у справі *Prosecutor v. Kenyatta*, від якої зрештою Офіс Прокурора відмовився, зокрема, через суперечки щодо співпраці та доступу до доказів.

Зв'язок між цими процесуальними проблемами та структурними недоліками є прямим. Коли захист є інституційно підпорядкованим, хронічно недофінансованим і позбавленим можливості проводити власні ефективні розслідування, він стає повністю залежним від добросовісного виконання Прокурором своїх обов'язків за статтею 54 «розслідувати... виправдувальні обставини». Але коли Офіс Прокурора не має реального, добре забезпеченого інституційного супротивника, у нього зникають практичні стимули (залишаються лише етичні) для сумлінного виконання цього обов'язку. «Масове та серйозне зловживання» [1; p. 346.], виявлене у справі *Ruto*, є передбачуваним і логічним наслідком «структурної нерівності», що лежить в основі Суду.

Висновки

На завершення, проведений аналіз процесуальної справедливості в МКС виявляє суперечність. Архітектура «позитивних дій», закладена у Римському статуті, є *de jure* однією з найпрогресивніших у світі. Вона включила уроки гнучкого стандарту «суттєвої невигоди» ЄСПЛ та свідомо відкинула згубну «формалістичну» модель *ad hoc* трибуналів. Створивши взаємозалежну систему обов'язкового розкриття виправдувальних доказів (ст. 67(2)), обов'язку Прокурора вести «подвійне» розслідування (ст. 54), а також гарантій правової допомоги та безкоштовного перекладу тощо.

Однак, ці стандарти не завжди виправдовують очікування. Вони систематично ставляться під сумнів *de facto* інституційними та політичними реаліями. Таким чином, структурна нерівність, спричинена відсутністю незалежного органу захисту та підпорядкуванням Бюро громадських адвокатів

для захисту Секретаріату, позбавляє захист інституційного голосу. Водночас «бюджетна інструменталізація» з боку держав-учасниць, що виражається у політиці «нульового зростання» та залишковому фінансуванні системи правової допомоги, є, по суті, політичним вето на ефективний захист.

Провали у гучних справах, таких як *Lubanga*, *Kenyatta*, є не просто випадками неналежної поведінки прокурорів; вони є неминучими симптомами системи, в якій «позитивні дії» для захисту існують на папері, але блокуються структурно та фінансово. Таким чином, Міжнародний кримінальний суд, який було створено для виправлення «формалістичних» помилок трибуналів *ad hoc*, через *de facto* структурні та політичні провали прийшов, по суті, до того ж результату. Для обвинуваченого, чиє право на справедливий суд порушене, не має значення чи сталася ця невдача через помилкову доктрину (як в справі *Aleksovski*), чи через системне недофінансування (як стверджується у «Звіті Роджерса»). Цей недолік в імплементації ставить під загрозу не лише права окремих обвинувачених, але й фундаментальну легітимність Суду, для якого процесуальна справедливість є основним джерелом авторитету. Без усунення цього розриву між *de jure* та *de facto*, принцип «рівності прав сторін» в МКС ризикує назавжди залишитися тим, чим він був у трибуналів *ad hoc*.

Література

1. Ahronovitz M. Guilty Until Proven Innocent: International Prosecutorial Failure to Disclose Exculpatory Evidence. University of the Pacific Law Review. 2017. Vol. 48, Iss. 2. P. 343–368. URL: https://scholarlycommons.pacific.edu/uoplawreview/vol48/iss2/16 (дата звернення: 10.11.2024).

2. Amnesty International. The International Criminal Court. Fact sheet 9. Fair trial guarantees. – London: Amnesty International, 2000. – 3 p. – (AI Index: IOR 40/09/00). – URL: https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/ior400092000en.pdf

3. Buchanan A. The Complex Epistemology of Institutional Legitimacy Assessment: as Illustrated by the Case of the International Criminal Court // Temple International & Comparative Law Journal. 2019. Vol. 33. P. 323–338.;

4. Catallo M. Fixing the Problem of Incompetent Defense Counsel Before the International Criminal Court. Michigan Journal of International Law. 2020. Vol. 41, Issue 2. P. 417-453.

5. Guide on Article 14 of the Convention (prohibition of discrimination) and on Article 1 of Protocol No. 12 to the Convention. – Updated on 28 February 2025. – Strasbourg: European Court of Human Rights, 2025. – 75 p. – (Case-Law Guides series). – URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_14_art_1_protocol_12_eng (дата звернення: 10.11.2024).

6. International Bar Association Human Rights Institute (IBAHRI). Fairness at the International Criminal Court: A Review of the Prosecution and Defence of Thomas Lubanga Dyilo. August 2011. 54 p

7. Kaleck W. Double Standards: International Criminal Law and the West. Berlin: Verlag Klaus Wagenbach, 2015. 144 p.

8. Mitic A. Interpretation Of "Equality Of Arms" In Jurisprudence Of Ad Hoc International Criminal Tribunals // International Scientific Conference "Challenges of Contemporary Society (IX)". Bitola, 2016. P. 417–427.

9. Mutua M. W. Africans and the ICC: Hypocrisy, Impunity, and Perversion // Africa and the ICC: Perceptions of Justice / Ed. by K. Clarke, A. Knottnerus, E. Osike. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2016. P. 27–42.

10. Prosecutor v. Duško Tadić. Appeals Judgement (IT-94-1-A), Appeals Chamber, 15 July 1999 // International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Available at: https://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf (accessed 10 November 2025).

11. Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui. Decision on a Number of Procedural Issues Raised by the Registry (ICC-01/04-01/07-936), Trial Chamber II, 14 May 2009 // International Criminal Court. Available at: https://www.icc-cpi.int/cases/icc-0104-0107 (accessed 10 November 2024).

12. Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo, Decision on the Consequences of

Non-Disclosure of Exculpatory Materials Covered by Article 54(3)(e) Agreements and the Application to Stay the Prosecution of the Accused, Together with Certain Other Issues Raised at the Status Conference on 10 June 2008, ICC-01/04-01/06-1401, 13 June 2008

13. Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo. Judgment on the Appeals of the Prosecutor and the Defence against Trial Chamber I's Decision on Victims' Participation (ICC-01/04-01/06-1432), Appeals Chamber, 11 July 2008, para. 54 // International Criminal Court. Available at: https://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc529076.PDF (accessed 10 November 2024).

14. Prosecutor v. Zlatko Aleksovski. Judgement (IT-95-14/1-T), Trial Chamber, 25 June 1999 // International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Available at: https://www.icty.org/x/cases/aleksovski/tjug/en/ale-tj990625e.pdf (accessed 10 November 2024).

15. Rogers R.J. Assessment of the ICC's Legal Aid System. – Global Diligence LLP, January 2017. – 70 p.

16. Torres i Mañá Francesc. The Budgetary Instrumentalisation of International Criminal Justice / Elcano Royal Institute. – 7 March 2024. Available at: https://www.realinstitutoelcano.org/en/commentaries/the-budgetary-instrumentalisation-of-international-criminal-justice/ (accessed 10 November 2024).

17. Гутник В.В. Адвокатські об'єднання у Міжнародному кримінальному суді // Адвокат. 2011. №7(130). С. 31–34.

Volodymyr Lysyk,
e-mail:volodymyr.lysyk@lnu.edu.ua
Andrii Sirko,
e-mail:sirandy7887@gmail.com

PROCEDURAL JUSTICE AND EQUALITY OF RIGHTS OF PARTIES IN THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT

The article is devoted to a critical analysis of a fundamental contradiction in the functioning of the ICC: the gap between de jure guarantees of procedural justice and the de facto reality of their implementation. The legitimacy of the ICC depends on the perception of the fairness of the process, the central element of which is the principle of 'equality of arms'.

The authors argue that in the context of the hybrid adversarial system of the ICC, which is characterised by deep structural asymmetry, this principle cannot be interpreted formally. There is a huge disproportion in resources between the Office of the Prosecutor and the defence. Here, formal equality inevitably leads to substantive injustice.

Therefore, as argued in the article, 'equality of arms' within the framework of the Rome Statute should be seen as a mandate for 'positive action' — a set of active, corrective obligations on the part of the Court and the Office of the Prosecutor to correct this fundamental imbalance.

The Rome Statute enshrined this mandate through a triad of corrective mechanisms: 1) Disclosure regime (the Prosecutor has an affirmative duty to disclose exculpatory evidence (Article 67(2)); 2) Duty to investigate (Article 54(1)(a) requires the Prosecutor to 'investigate both incriminating and exculpatory circumstances equally'); 3) Legal assistance and translation (Guarantees (Article 67(1)(d), (f)), designed to ensure a real opportunity for defence, based on the 'principle of equivalence' of resources).

However, this progressive approach de jure faces the harsh reality de facto, where institutional and budgetary constraints systematically undermine these guarantees.

The consequences of this gap are disastrous. Failures in high-profile cases (such as Lubanga) are symptoms of a structural problem. When the defence is structurally weak, it becomes dependent on the good faith of the Office of the Prosecutor in fulfilling its duties under Article 54, but the system does not create incentives for such fulfilment.

The conclusion is that the ICC, created to correct the mistakes of ad hoc tribunals, has, due to structural failures, come to the same result: reducing the principle of equality to a formality. This gap jeopardises not only the rights of the accused, but also the fundamental legitimacy of the Court.

Keywords: International Criminal Court (ICC), equality, equality of arms, procedural justice, positive action, institutional inequality, Office of the Prosecutor, disclosure of evidence, exculpatory evidence, Rome Statute, legal aid system, Lubanga case.